

Biskop Jersin og hans Kamp for Kirke og Evangelium mod Sværmerne.

Af Kjeld Galster.

Kristian IV's Deltagelse i den tyske Krig havde haft de ulykkeligste Følger for Landet, særlig for Jylland. Først havde Kongens Ryttere, der i lang Tid ikke havde faaet deres Sold, taget den og mere, ved paa deres ilsomme Tilbagetog at plyndre Kongens Undersaatter; dernæst var Wallensteins Tropper kommet og havde fortsat og derpaa udpint Landet under Besættelsen, der varede $1\frac{3}{4}$ Aar (1627–29). Det danske Retsvæsen var suspenderet, og megen Vilkaarlighed og Forbrydelser gik i Svang. Største Delen af Øvrigheden var flygtet, dog var de fleste af Præsterne blevet tilbage. Til de øvrige Ulykker kom i 1629 en hærgende Pest.

Da Fjenden drog ud, var det en forarmet og fortvivlet Befolkning, han efterlod. Guds Svøbe havde været over Jylland. Hvorledes skal vi afvende hans Vrede?

Det var ogsaa en Befolkning, der i omtrent to Aar havde været overladt til sig selv, og som havde mistet noget af Respekten for Øvrigheden, der havde svigtet ved at flygte; Autoriteten var delvis borte. »Det vil høre noget til at bringe de Juder paa den gamle Ton

igen. Bliver det ikke drevet flittig og tilig, saa tør der vel blive allehaande af«, skrev Kongen lige efter Fredsslutningen.

I Viserne fra Krigen og Tiden derefter lyder næsten unisont en Klage over Tidens Ondskab og Vanart. Der skildres, hvorledes vi før har syndet; — hvorledes Gud Gang paa Gang har sendt os sin Vredes Tegn og Trusler, men hans Advarsler har stadig været forgæves. — Saa Straffen kommer over os. — Men vi lever videre i Synden værre end før. — Kun hvis vi nu omvender os, kan vi blive reddet fra Fortabelsen.

Der er næppe nogen Last, der ikke nævnes: Banden og Sværge, Hastighed og Vrede, Klammer, Had og Avind, Letfærdighed, Lønhor, Blodskam, Overflødighed, Utroskab, Falsked, Begærlighed, Mutvillighed, Ukærlighed, Bagtalelse.

Al den Synd og Fordærvelse, som man saaledes fandt overalt, søgte Kirken at komme til Livs. *Christi Lære skulde gennemtrænge den enkeltes Liv*, det var det store Maal, som de ledende inden for Kirken, Mænd som Resen, Holger Rosenkrantz, Caspar Bartholin og Jersin, stræbte efter.

27. Marts 1629 udkom en »Forordning om Kirkens Embede og Myndighed mod ubodfærdige«:

Mange Gange tidligere har man søgt at komme Ugudeligheden til Livs, men trods det er Ondskaben vokset. Her udi Evangelii Lys er der et forargeligere og skødesløser Levned end paa Steder, hvor Guds sande Ord ikke hersker. En stor Del af Aarsagen er, at mange tror, at den sande Gudstjeneste bestaar i det ydre, Kirkegang, Syngen og Beden, og ikke betænker, at deres Liv og Omgængelse ikke befindes

lig og enformig med Guds Ords Vilje og Befaling. Guds Vrede er vakt paa Grund af dette Hykleri og denne falske Gudstjeneste; Straffen er kommet med den farlige Fejde og andre Landeplager. Kongen og Rigsraadet har overvejet Midler til at søge at forhindre, at Gud sender nye Plager.

Derfor udstedtes denne Ordinans om Kirkens Disciplin Ave og Revselse:

I hvert Sogn skulde der tilforordnes nogle af de gudfrygtigste og ivrigste Sognemænd, som skulde være Præsten behjælpelig med at opretholde kristelig Skik. De skulde raadføre sig med Præsten om Menighedens Liv, og hvis de havde nogen mistænkt, *skulde de angive ham*. De Synder, man skulde søge at komme til Livs, var alle dem, der ikke straffedes af den verdslige Øvrighed: Prædikens Forsømmelse, Helligdags Misbrug til Gilde, Drikke, Dobbelt, Fægten eller andet saadant, Sakramentens Forholdelse ud over et Fjerdingaar, idelig Banden og Sværgeren, Guds Ords Skæmt, samt Misbrug i Omgængelse, ond Forligelse mellem Ægtefolk, saa og Forældre og Børn indbyrdes, letfærdig Skanderen og Snak, letfærdig Selskabs Besøgelse og Omgængelse, Rufferi, Fylderi og idelig Drukkenhed, ubillig Fordel og Salg, ulovlig Aager, Gerrighed, Forføring af Ungdommen til Drik, Dobbelt, Letfærdighed, Overflødighed, Bekostning og Ødselhed.

Synderen skulde først advares nogle Gange: Hjælp det ikke, skulde han for saadan Djævelens Gerning og stinkende Vederstyggelighed som et Bands Menneske udelukkes fra den kristne Menigheds Samfund og Sakramenter som en Hedning.

Hvis han saa ikke inden et Aar ved aabenbar Bekendelse indlemmede sig i Menigheden, skulde han forvises af Kongens Riger og Lande.

I Kirkerne rundt om i Landet har Ordet altsaa lydt, kraftigt og fordømmende, Beskyldninger for Last paa Last er fra Prædikestolen slynget ud over Menigheds Hoved. Men Bonden har ikke altid dukket sig. Mangfoldige Steder har disse Prædikener vakt en voldsom Vrede mod Præsten og kraftig Reaktion mod ham; man har ofte følt Beskyldningerne som rettet mod sig selv personlig — hvad de utvivlsomt ogsaa ofte var.

I Viserne omtales Gang paa Gang den skammelige Behandling, Præsterne føler sig udsat for, Forfølgelse og Proces, naar de havde prædiket om Synd og Omvendelse.

Disse Forhold, der her er skildret, gælder hele Landet. Skildringen skyldes Præster og Vækkelsesprædikanter, og har vel derved faaet en ekstra mørk Tone; men paa den anden Side kan det siges, at der ikke, ihvad der ellers høres af og om denne Tid, er noget, der giver et lyst Billede af den.

Værst har Forholdene været i Jylland.

Nogle Steder var Præsten flygtet fra sin Menighed, enkelte Steder havde en Præst under det fremmede Herskab tilstemplet sig Kaldsbrev, nogle Præster havde vist national uværdig Holdning ved Forretningsforbindelse med Fjenden, hos mange var deres daarlige Egenskaber kommet særlig tydeligt frem, ved at det viste sig, at de slet ikke slog til under disse vanskelige Forhold. Præsternes hele Autoritet var jo i saa høj Grad afhængig af den verdslige Øvrigheds Indgriben, og den havde i to Aar været helt suspenderet, Wallensteins Officerer havde ingen Interesse for den protestantiske Kirke. Som Bønderne var afvænnet med den verdslige Øvrighed, var de det ogsaa delvis med den gejstlige. Det moralske Forfald («Synden») var

naturligvis ogsaa størst i Jylland, hvor Forholdene var i fuld Opløsning.

De strenge Bestemmelser om Kirkens Disciplin blev straks indført i Jylland (lige efter at Regnskabsføreren i Varde har skrevet: »Gud ske Lov for en naadig Forløsning« staar der som den første Post. »Til en Kirkens Gabestok 3 Rdr. 8 Sk.«) og allerede 9. August udgik der Missive til de fire jyske Bisper om idelig at visitere i deres Stift, formane og afskaffe de Synder og Laster, som kan dæmpes ved Prædiken, Formaning og Kirkens Øje. Hvor der findes Brøst, skal de tilkendegive Lensmanden det, eller hvis der ikke kan raades Bod derpaa, Kongen selv, for at Guds retfærdige Vrede og deraf følgende Landeplager maa afvendes.

Saa lød da Ordet om Omvendelse fra Synden og Kravet om et ret, kristeligt Levned kraftigt fra Prædikestolene i de jyske Kirker. Mange Steder har det vel virket efter sin Hensigt, men ofte har man følt Prædiken som haard og uretfærdig og med personlig Brod, og den har tit bragt den jyske Bonde i et fjendtligt Forhold til Præsten.

Vendelbo Stifts Præster klager til Biskop Christian Hansen over, hvorledes de forfølges af Bønderne.*)

»Naar en Skalk eller ond Meneske vil angribe en fattig Præstemand med skadelig Trætte og endog i de Sager, som hans Prædiken og Embed vedkommer, da stævner de hannem først til Tinget, og der sanker de Vidner paa hannem og lægger en Skalk Ordene i Munden, hvad de vil, han skal vidne om hans Prædiken, og siden fremkalder de andre, og naar de fremkommer, vidner de ikke anderledes end de siger: »Ja,

*) Kirkehist. Samlinger 3 R. III, 748.

vi vidner ligesom han haver vundet,« uanset hverken den første eller de sidste ved at vidne de Ord, Præsten haver haft paa Prædikestolen, men tager fra og sætter til, hvad dennem lyster (dog de burde at vidne hans Ord og ikke deres) om det skulde komme hannem til Skade. Og naar de haver saadanne løse Vidner sanket, haver de straks en fattig Mand i Sækken, eller i det ringeste i en stor Trætte og Besværing med mange Landstingsrejser, for at gøre saadanne deres Vidner igen magtesløse.«

Præsterne beder nu, at de maa blive indstævnet for Provsten eller Bispen i Lensmandens Nærværelse og forskaanes for verdslig Ting og for at »gives i Ulvens Mund«.

Bispen slutter sig dertil. »Man er ikke forpligt at danse, som en Bondepibe vil «

Man har et Øjebliksbillede af en saadan Situation, hvor den jyske Bonde harmløse opponerer mod Præstens Prædiken:

31. Juli 1631, da Hr. Anders havde rejst sig op fra Alteret i Torning Kirke, da begyndte Jens Thøgersen i Graagaard, som han stod i hans Stol i Kirken, at raabe og bede Sognefolkene drages til Minde baade Prædiken, Hr. Anders havde gjort, og sagde: »Han siger løgnagtige og falske Domme af og vilde ikke givet dem beskrevet og siden stod der og prædikte om ham (Jens Thøgersen); thi han tog sig det til (føjte sig ramt), efterdi der var ingen anden, som havde træt med sin Fader og Broder.« Og der Hr. Anders ginge neder ad Kirken og vilde gaa ud, trad Jens trodseligen ud af hans Stol med en Kæp i sin Haand og bad, at han vilde skrifte ham. Og saa trodseligen gik bag efter Hr. Anders ud ad Kirken paa Kirkegaarden, og idet Hr. Anders viget af Vejen for ham, trad han

hen til ham, satte sin Næve i sin Side, holdt sin Mund ret til ham og tit og ofte sagde, han vilde sla paa ham. Indtil nogen af Sognemændene gav sig imellem og bad, han ikke skulde sla Præsten paa Kirkegaarden og dér begynde nogen Parlamente med ham. I det samme kom hans Hustru og tog ham ved Haanden og drog af med ham, og han raabte tilbage ofte og gav mange onde Ord.*)

Denne Modsætning mellem »den hellige Præstand« og store Dele af Folket i Jylland blev yderligere skærpet ved en aandelig Bevægelse, der netop nu gik gennem Landsdelen. Rundt omkring fremstod Profeter og Profetinder, visionære, der modtog Syner og Aabenbarelses fra Gud, og som en Tid næsten syntes at tage Føringen i det religiøse Liv. Selv indenfor Kirken, mellem Præsterne, havde de deres Tilhængere og Hjælpere.

I umindelige Tider havde Gud sat Menneskene Tegn paa Himlen eller vist dem Tegn paa Jorden: blodige Sværd og Ris, svungne Faner, hele Krigshære, der kæmpede, Skibsflaader, der svævede — Jordskælv, Vandfloder, Blodregn — Klagemaal og Veskrig hørtes i Luften eller af Børn i Moders Liv — og ofte fødtes Misfostre af Dyr og Mennesker. Paa denne Maade vilde Gud advare den syndige Slægt eller vise sin Vrede.

Det Liv, Borger og Bonde havde levet i Jylland i de to sidste Aar, havde været helt anderledes end før. Den aarhundredlange Fred og Tryghed var blevet afløst af en Tilværelse, hvor Ulykker kunde ramme

*) Indkomne Breve til det danske Kancelli. Jan. 1634.

hvemsomhelst hvorsomhelst naarsomhelst. Nød og Død var kommet inden for Døren eller stod lige uden for Porten. Og hvad indeholdt Fremtiden? Hvad der var sket engang, kunde ske igen; ingen kunde føle sig sikker. Guds Vrede var over den syndige Slægt, det havde han vist, og naar vilde Tugtens Ris ramme En selv? Derfor spejdede man efter Tegn. En panikagtig Rædsel gik over Landsdelen. Hvad vilde nu ske? Hvorledes kunde Guds Vrede sones? Hvem kunde tænde Lys i dette Mørke?

Tegnene kom, Tegn og Aabenbaringer. Man saa Syner og hørte Røster, først nogle ganske faa, senere flere. Det var Himmelenes Sendebud, man saa, og deres Røst, man hørte, mente mange.

Denne Tid er jo Heksenes Tid, og ogsaa denne Bevægelse er en Besættelse, kun at det er Gud, man mener at være fyldt af. Bevægelsen bredte sig med Suggestionens Magt, mangfoldige stod frem og vidnede om, hvad Gud aabenbarede dem om Synd, Straf og Omvendelse.

Niels Udsens Datter i Kastrup, Lime Sogn, havde Aabenbaringer og kunde profetere, som hun laa lammet i sin Seng. Der gik Ry af hende som en hellig Profetinde, hele Jylland talte om hende, og man valsfartede til hende langvejs fra for at høre hende.

Biskoppen i Aarhus, Morten Madsen, advarede Sognepræsten*), at han skulde vogte sig, at han ikke troede saadant Djævelens Kogleri, og gav ham Ordre til ved alle Midler at faa Tilhørerne derfra. Han tilholdt Stiftsprovsten, at han med Præsteskabet i Byen og i Herredet, saa tit Aarsag kunde gives, skulde formane Menighederne, at de ikke skulde tro saadan

*) Indk. Breve til det danske Kanc., Morten Madsen 9/6 1631.

Daarlighed og Djævelens List, men alene blive ved det levende Guds Ord. Under sin Visitationsrejse formanede han ogsaa Præsterne derom; og paa sidste Landemode Provsterne. Foruden fra Niels Udsens Datter var der angivet mange andre »falske Aabenbarelses« i Stiftet. Biskoppen bekæmpede dem, siger han videre, ved enhver Lejlighed. Ofte havde han lastet og straffet saadan stor Vildfarelse.

Men det hjalp ikke mere end, at han fik et Brev fra Kansleren, hvori denne meddeler: »Samme Fabel haver her (3: i København) den ganske Menighed saa occuperet, at hver taler derom og holder det for Sanden,« og tilkendegiver ham Kongens Utilfredshed: »Det gefaller ikke H. M. vel, at I ikke med gudelig Erindring og andre tjenstlige *remediis* samme Fabel og Guds Fortørnelse haver hindret.«

Biskoppens ovenanførte undskyldende Brev til Kansleren var ledsaget af Erklæringer fra Sognepræsten, Kappellanen og Degnen i Lime med deres Kundskab om Pigen, dem har vi desværre ikke længere, saa der kan intet nærmere siges om hendes Syner.

Det kan der derimod om *Ingeborg Hansdatters*.

Den 11. Juni 1629 var Ingeborg Hansdatter i Store Brøndum i Hellum Herred gaaet ned i sin Kaalhave*). Som hun sad der, klagede hun: hun vidste ikke, hvor det vilde gaa med Menneskene nu dette Aar, for Klæde og Føde, efterdi der var saaet saa lidet.

Da hørte hun en Røst, som sagde: »Hvi frygter du dig saa?« Hun saa sig om til Siden og blev var i Græsset, at der sad et dejligt, smukt Hoved, med Hænder og Fødder alene, som var saa klart skinnendes, at hun glædde sig derved. Hun sagde: »Hvo est du?«

*) Kirkehist. Saml. 5 R V 592.

Han svarede: »Jeg er den levende Guds Sendebud. — Nu skal du gaa til Herredsprovsten Hr. Jens Andersen i Gerding. Han skal drage til Bispen i Aalborg og bede hannem højligh derom, at han skal sige til Menneskene, at de haver ikke retteligen bedet, som de skulde. . . . Derfor haver og den levende Gud haardeligen straffet dennem i denne fremgangne Tid med deres Fjender, som vare Mennesker ligesom glubendes Ulve og Løver. Men Gud haver uddrevet dem af Landet, men de haver hartad forglemt at takke ham derfor, og bruge dertilmed mange Slags Synd. . . saa at, uden man omvender sig, da vil og Gud straffe med Hunger og Dyrtid.«

Hun svarede: »Jeg tør ikke sige saadant, fordi at de tro mig intet.«

Da sagde han: »Der haver du Brev. Det skal du faa Hr. Jens i hans Haand, og han skal antvorte det Bispen i Aalborg; og Skriften, som han skal skrive ham til efter din Mund, skal følge med. Saa skal Bispen videre lade det udgaa, eftersom hans egne Tanker kunne sig begive dertil. Og du skalt bede Hr. Jens at han lader en Kopi deraf udgaa til de andre Herredsprovster, at de formane deres Tilhørere til at søge Kirken og Gudstjenesten. Guds Ord er nu sat paa den højeste Dobbelt (Terningkast), at Liuset er nu nær borttaget. Men endnu vil Herren, den levende Gud, give os sit salige Ord igen, om vi ikke selver ville forkaste det.«

Hun spurgte, om hun ikke skulde give deres egen Sognepræst dette Brev og Tegn. Men han svarede: »Nej, han tror dig ikke. Gak dermed hen, som jeg har bedet dig.«

Saa vendte hun sig og gik.

Da blev hun var, at hendes højre Haand, som hun havde taget Brevet med, var blodig indeni.

Paa »Brevet« stod der et blodigt Sværd og et Ris. Hr. Jens gjorde, som det var befaleet, og Biskop Christen Hansen lod straks samme Aar (1629) hans Beretning aftrykke. Sværdet og Riset aftegnede han og attesterede: Hæc ita ex ipso autographo fæminæ dato rubrica depinxi.

Mod disse sværmeriske folkelige Bevægelser rejste Kirken en heftig Kamp.

Lige efter Besættelsens Ophør, 2. August 1629, tiltraadte *Jens Dinesen Jersin* (f. 1588) sit nye Embede som Biskop i Ribe.

Det var ikke tilfældigt, at Christian IV's Valg var faldet paa ham. Han var en glødende og nidkær Prædikant, der nylig som Præst ved Frue Kirke i København havde vakt et rigt aandeligt Liv. Han var en Troens Stridsmand som faa, med strenge og alvorlige Krav om, at Kristi Lære skulde gennemtrænge den enkeltes Liv, en Mester Ole Vind, der nu fik sit Sæde og Virke i Ribe mellem den kristeligt og moralsk forvildede jyske Befolkning.

Med Forfærdelse og Forargelse saa han den Bevægelse, der var opstaaet og bredte sig som en aandelig Farsot: »Christus kommer til den ene i et hvid Barns Lignelse; til den anden ude paa Marken dumpendes neder af en blaa Sky; til den tredie i det Hus og det Kammer og haver synderlige Samtale og Aabenbaring med den vankundige Barn, med den uforstandige Piges eller Kvindes Person, som hverken før eller siden ved noget ret forstandigt om Gud at sige eller lære; er undertiden af et uskikkeligt Levned sand-

færdigliggen berygtet. Den Kvinde i Viborrig Stikt nu i denne Maaned for to Aar siden, udi Hallum Herred, hvad Anskrig gjorde hun med sin Aabenbaring, at endog Prædikestolen skulde fyldes dermed? Hun er jo siden gangen derfra igen, utvungen. End det Pige Barn udi Aarhus Stikt, nu i disse forgangne Dage, hvad Ry gik der af hinde, at man kom løbende mange Milesvej at høre saadan hellig Profetinde, og ganske Jylland vidste af hinde at sigel! Det er dog altsammen befunden Skalkhed og Bedrageri at være.

Saadanne Personer, som giver sig løgnagtigen ud for det, som aldrig er sket, under Christi Person og Navn, de ere jo falsk Christi og falske Profeter.

Fanden skynder de fantastiske Profeter herfrem, som siger, hvorledes de haver været i Himlen, set Gud, hvad Øjne og Øren og Skjæg han haver etc. Item, hvorledes der er falden Blod ned paa dennem, som Gud haver vredet af sine Fingre.«*)

Jersin benægter ikke, at Tegn og Aabenbaringer kunde være sendt af Gud til Formaning eller Advarsel. Men disse var Djævelens Værk for at friste de svage Sjæle og bringe dem til Fald.

Snart naaede Forargelsen omtrent lige til Bispens Dør.

Søndag den 28. Nov. 1630 lod der sig pludselig paa en Rude i Byfoged Ditlev Hansens Hus se en Skrift med klare og fuldkomne Bogstaver. Den forsvandt igen, men lod sig stadig til Syne, naar der kom Fugtighed paa Ruden. Man aftørrede Ruden, men Bogstaverne kom frem igen; man skurede Glasset — maaske var det en gammel Ætsning — men intet hjalp, de fuldkomne Bogstaver med den ufuldkomne Mening stod der stadig.

*) Mirakler, Tegn og Aabenbaringer.

Hver Mand i Ribe vilde se det, hver Mand vilde forske og ransage, hvorledes det skulde læses, og hvad det skulde betyde. Det kom Bisen for Øre med me-

gen Overtro, Frygt og Ugudelighed.

Men han hørte ikke — siger han — saa mange, der vilde bespørge sig eller beflitte sig paa, hvorledes den eller den Skrift i Bibelen skulde forstaas, eller lod sig det gaa saa meget til Hjertet.

Jersin havde hørt om det før, hvorledes Ordet tilside sættes for Tegnene, Præsterne for Profetinderne: »Det Pigebarn udi Aarhus Stikt, hos hvilken Djævelen visselig var, hvad Tilløb, Anhang og Kredit

Tegnet paa Ruden.

Efter Jersin: Mirakler, Tegn og Aabenbaringer.

havde den af mange Menesker?! Løb de ikke mange Milevej! Sad der ganske Dage! Tilspugte det i Stykkevis, hvad Gud paa dennem mishagede! Vare de ikke straks færdig paa hinders Tale med Saks og Kniv at fare over deres Klæder! Siger mig nu: Hvem haver vi i vore Dage, der haver bevist saadan Andagt og Fyrighed imod Guds Ord, det at høre, mærke, forstaa, adlyde, rette sig derefter? Viser mig en eneste,

der nogle Milevej vil løbe til en ordinarie Guds Tjenere og Sendebud, og i Særdeleshed forspørge sig, hvad i hans Hjerte, Tanker eller Gerninger Gud misager?»

Nu erfarede han det samme selv med Tegnet paa Ruden: Guds Ord maatte vige for Djævelens Tegn.

Rundt om i Stiftet — det erfarede han ved sine Visitationer — opstod der, baade her og der, allehaande Folk, som berømmede sig af Syner og Tegn; i Kirkerne selv hørtes der — imod hans Befaling — somme Steder, i Stedet for Guds Ord, Fabelværks Prædiken, og det hellige Hus fyldtes med farligt Spøgeri.

Han prækede derimod, men, som han syntes, uden det rette Resultat. »Mine Prædikener blive endog *graveret* med stor *calumnia* paa mange Steder, at jeg skulde have approberet al den Overdaadighed i Klædedragten og foragtet alle Guds Tegn og derover være kommet i stor *Perkel* og Fare etc.«

Ordet og Troen, og dermed Liv og Salighed, var i Fare. Jersin besluttede med Opbydelse af al sin Inderlighed og Kraft at prøve at komme Ondet til Livs i Ribe Stift og over hele Jylland.. Han skrev *Om Mirakler, Tegn og Aabenbaringer*. Hvorledes vi i disse Tider iblandt dennem skal omgaas forsigteligen, at vi kan kende Satan fra Gud.

Det, han heri bebrejder Sværmerne, er deres Udvendighed: de taler kun om Maadehold i Klædedragt og nye Noder. Disse Profetinder (eller Djævleinder) gaar de grove, hæslige Synder forbi og taler alene om det udvortes Prækkeri paa Huer, Hatte og Sko og deslige. »Satan kom da heller ikke saa vidt, som han er kommet med den store Hykleri, som haver taget Overhaand og formørkt Christi Evangelium i manges Hjærter, saaledes at mange Menesker lever

deres Livstid hen i den Tro og dør bort i den Tro, at endog de fremdrage og ende deres Liv i al Ugudelighed, de dog alligevel for Jesu Christi Skyld skulle blive salige (og bliver dog ikke desmindre fordømte).«

Derved er disse Sværmere farlige. Naar de kun taler om Klædedragten — hvad de gør — »indbilder Fanden Bonden, Staadderen og Kærlingen, at naar de haver ikkun ingen nye Købstedklæder, men gaa udi deres graa Vennike (grov Klædning) og Palter, har Bonden ingen Synd deraf, at han bander og svær ved hvert andet Ord, at han køber og lader sig købe til imod sin Samvittighed til Tinge at svære en falsk Ed. Naar han ingen ny Moder haver, saa mener han, at det er ingen Synd, den Falskhed, Svig og Skælmeri han bruger med sin Tiende at forsnelle (snyde) Guds Ords Tjenere deres Del fra; item den Ulydighed, Foragt og Falskhed, han bruger mod sin Sjælesørger. Kærlingen mener, har hun intet nyt i hendes Klæder, saa har hun frit Forlov af Gud at sludere, fortale, bagvaske, liuve og skænde med den forgiftige Tunge.«

Ligesaa med »dem, som betyde noget.« Naar Kravet kun er om Klædedragten, kan »Præsterne lempe sig efter Tilhørernes Begærlighed og haver ikke Behov at fortjene Utaak med de grove Synders Straf, og Tilhørerne kan mene, at deres syndige Idræt efterlades og bilægges dennem. Dermed holder Fanden dennem varm i de grove, fordømmelige Gerninger.«

Jersin førte sin Kamp for Læren. Præsterne var de af Gud kaldede Forkyndere af Jesu Christi sande uforfælskede Evangelium. De maatte ikke fortrænges af disse falske Profeter, ud af hvis Mund Djævelen talte.

Og han førte sin Kamp for Livet. Sværmernes falske Lære gjorde Livet for let, avlede Selvglade, døde enhver Angerfølelse og Ruelse. Kravet var der,

det strenge Krav: *din Kristendom skal gennemtrænge dit Liv*, omforme det. Sker det ikke, er du kun Kristen af Navn. Det er altsaa et religiøst Krav, men samtidig et strengt, strengt moralsk Krav.

Og bag alle Jersins Bestræbelser laa en stor Frygt.

Tegnet paa Ruden giver han følgende Udlægning: I Bibelen findes der kun eet Sted, der svarer til dette: Skriften, der viste sig paa Væggen ved Belsazars Hof, da han krænkede Gud. Selv om de var hedenske, havde de kendt Guds Ord, som Daniel havde prædiket, men de var faldet fra det, og derfor kom den ulæselige Skrift — og Ulykken.

Vi har Loven, der er skrevet paa Sten, og Evangeliet, der er skrevet i de »kødige« Hjerters Tavler. Men da de nu ikke agtes, giver Gud os en ulæselig Skrift paa Glas og i Vand. I Stedet for det Ord, som er dyrebarere end alle Verdens Skatte, truer Gud med at sende os *den papistiske gamle Lærdom*, som vi have haft i fordums Tid, fordi vi omgaas ikke anderledes med det visse Ord.

Jesuitterne søgte Tegn paa samme Maade som Sværmerne, havde ikke nok i de gudindblæste Skrifter, de var ligesom de »en hoeragtig Slægt, der søger Tegn«.

Katolikerne var indtil nu gaaet fra Sejer til Sejer. For kun to Aar siden lød katolsk Messe i Ribe Domkirke.

»Djævelen søger sig ikkun en Tilgang at stifte Løgn iblandt os igen og berede Meneskens Hjerter til Pavedømmet, *hvilket snart var gjort.*«

Den Kamp, Jersin stred, var en Kamp for Ro og Klarhed mod Exaltation og Forvirring, for Biblen mod Sværmeri, for Kirken mod Lægprædikanter, for Au-

toritet mod Opsætsighed. Den blev besværliggjort, ved at Sværmerne undertiden fandt Forstaaelse og Tilslutning hos Gejstligheden, Provsten i Hellum og Biskopen i Aalborg er Eksempler herpaa. Men efterhaanden døde Bevægelsen hen, der var blusset op som Feberen i et sygt Legeme.

Det har Jersin dog sikkert ikke opnaaet at faa at se.

Han havde stadig sin Kamp, ogsaa efter at han havde skrevet sin Traktat.

Ikke blot mod Sværmerne, men ogsaa mod Opsætsigheden hos Bønderne mod Kirken og hans strenge Krav og Prædiken.

»Naar Guds Ord vel prædikes,« siger han*), »saa er det ikke andet muligt, end jeg maa støde mangan Horkarl, uren, letfærdig, skalkagtig Menneske, Tyv, Meneder, gerrig, Dranker, stolt etc. paa Milten. Der begynder da Hjertet ikke alene at tale foragtelig som Farisæerne. Men mangt et Menneske begynder da at vredes og forbitres, tænker ved sig selv: se, det er mig ment, det haver han sagt om mig. Saa tænke vi da og paa at hævne os, saa lure vi ikkun undertiden efter Ordet, som Farisæerne; og saa kommer vel siden offentlig Forfølgelse, som man kan det for meget forfare i den uforstandige Almue paa Landsbyerne og andensteds.

Eksempler er udi Kong Herodes (Johannes den Døber og Herodias).

Dette vederfares endnu paa denne Dag allevegne, hvor Guds Ord prædikes, at det maa alt røre ved Bylden, om det skal ellers gøre nogen Kraft til Ret-

*) Livsens Vej (Tvende opbyggelige Skrifter, 4. Udg., S. 170).

færdighed. Men naar det sker, saa bliver Folk vist vrede. Den ene tænker: Hvad kommer det Præsten ved? Den anden: Skulde han sætte mig til rette? Det lader jeg haant om. Det skal jeg tænke ham efter.«

Sine største Vanskeligheder har han haft i de sønderjyske Herreder under Ribe Bispestol. Hernede er Folkets Opsætsighed blevet understøttet ved, at Provsterne og Præsterne nægtede at underkaste sig Ordinansen og andre kongelige Forordninger, saa Jersin maatte klage og foranledige en Ordre fra højeste Sted.*)

Hernede var det ogsaa der forefaldt et Par forargelige Begivenheder:

Bonden Morten Hjerresen af Mjolden gjorde sig skyldig i »grov Forseelse og Guds Fortørnelse«, og han blev derfor dømt til Bremerholm, og Bonden Niels Mikkelsen handlede ilde med Sognepræsten i Mjolden, Peder Pedersen Hjortlund, og vanærede saaledes Præsteembedet, andre til Forargelse**).

Det er sandsynligt, at vi her har en af de Stridigheder, der var saa hyppige paa denne Tid: Præsten har holdt sin Straffeprædiken, og Bonden har følt, at han var gaaet for nær, og saa har Niels Mikkelsen overfaldet Hr. Peder.

Da Jersin kort efter var paa Visitats i Mjolden, kom han i Strid med en Bonde og talte ham haardt til i Anledning af Udskejelser i Menigheden. I sin Nidkærlighed blev Bispen hidsig, Bonden blev det ogsaa, og det gik saa vidt, at Bonden slog Bispen paa Øret.

Nogle Adelsmænd, der var forbitrede paa Jersin,

*) Ny hirkehist. Saml. VI 539.

**) Kancelliets Brevbøger 1633 15/4.

tog sig af Bonden og fremstillede Sagen i et falsk Lys ved Hove. Jersin maatte rejse derover for at forsvare sig. Men han naaede kun til Nyborg, her døde han (25. Oktober 1634), som et Offer kan man sige, i Kampen for Evangeliet og Kirkens Disciplin, som han var gaaet op i med al den Kraft, hans fyrige og rene Sjæl rummede.
